

Zvukový súbor

[zacnime-si-s-obcianskou-vedou-sucasne-obrazy-socializmu_6KBt14Jt.mp4](#)

Prepis

Rečník 1: Moderátorka – Mária Habrmanová

Rečník 2: Host' – Soňa Lutherová

00:00:05 Rečník 1

Pani Mgr. Soňa Lutherová, PhD, z Ústavu etnológie a sociálnej antropológie Slovenskej akadémie vied, nám povie niečo o skúsenostiach s občianskou vedou na Slovensku a o ich projekte občianskej vedy s názvom:

00:00:18 Rečník 1

Súčasný obrazy socializmu.

00:00:21 Rečník 2

Ďakujem veľmi pekne za pozvanie, projekt o ktorom budem rozprávať je projektom APVV. Je to projekt, ktorého vedúce pracovisko je Ústav etnológie a sociálnej antropológie Slovenskej akadémie vied, ale spolupracujú na ňom aj ďalšie pracoviská z Banskej Bystrice a z Košíc.

00:00:44 Rečník 2

Je to projekt antropologický a etnologický, ktorý sa zameriava na výskum súčasných reprezentácií, čiže spomienok, predstáv a názorov na obdobie socializmu.

00:00:58 Rečník 2

Zároveň je to záchranný výskum, pretože na rozdiel od iných krajín, teda v našom priestore okolo Čiech a Poľska, nemáme do takej miery zachytené

00:01:14 Rečník 2

spomienkové rozprávania, alebo biografické rozhovory, ktoré sa týkajú obdobia socializmu.

00:01:21 Rečník 2

Ale zároveň v tomto výskume sa zaoberáme práve aj tým, ako vnímajú ľudia socializmus dnes, čiže ten pohľad nie je len do minulosti, ale je vlastne aj ako keby súčasný. My síce nepoužívame tento pojem občianska veda, ale používame aplikovaná veda alebo angažovaná veda.

00:01:47 Rečník 2

Keďže sociálna antropológia sa tradične zaoberá, alebo pracuje vo svojom výskume s respondentmi, respondentkami, ktorých my vnímame ako expertov a expertky na vlastný život. Čiže tento prístup je nám takpovediac prirodzený.

00:02:08 Rečník 2

Bolo pre nás aj prirodzené zapojiť tento aplikovaný rozmer.

00:02:14 Rečník 1

Ďakujem veľmi pekne za vyčerpávajúce informácie o vašom veľmi zaujímavom projekte, a položila by som Vám pár otázok, na témy, ktoré tu ešte nezazneli,

00:02:26 Rečník 1

alebo by zaujímali našich študentov. Tak napríklad začnime projektom, ako ste už spomínali, že projekt je APVV,

00:02:34 Rečník 1

Vedeli by ste nám opísať, akým spôsobom ste žiadali o projekt, čo to všetko obnášalo, a teda, keď ľudia/vedci budú chcieť požiadať o takýto projekt, čo to všetko obnáša?

00:02:51 Rečník 2

APVV je agentúra, ktorá podporuje vedu, vývoj a výskum. Dávajú pravidelne grantové výzvy, kde si môžete napísať projekt. Je to pre projekty,

00:03:08 Rečník 2

ktoré sú postavené na vedeckých tímoch, ktoré sú už takpovediac zabehnuté, čiže bolo by asi dosť

00:03:18 Rečník 2

ťažké

00:03:20 Rečník 2

začať rovno s APVV projektom, alebo skúsiť hneď túto grantovú schému pri svojom prvom výskume. Väčšinou je to tak, že tí výskumníci a výskumníčky si najprv podajú VEGA alebo KEGA, teda využijú iné

00:03:39 Rečník 2

grantové schémy, potom sa posunú k APVV.

00:03:43 Rečník 2

U nás to podávala naša vedúca doktorka Monika Vrzgulová, kolegyňa z Ústavu etnológie a sociálnej antropológie.

00:03:54 Rečník 2

Váha hodnotenia projektu je dosť postavená aj práve na tom, kto je ten vedúci alebo vedúca.

00:04:04 Rečník 2

Musí to byť niekto, kto naozaj už má za sebou nejakú vedeckú kariéru, nejaké skúsenosti a vie tou

00:04:13 Rečník 2

váhou svojej osobnosti dokázať, že ten projekt bude fungovať.

00:04:17 Rečník 2

Normálne si napíšete projekt. Ten projekt je v zásade taký, ako pri iných projektových schémach, čiže musíte tam opísať nejaký zámer, ciele projektu metódy, nejaký časový harmonogram, financovanie,

a na základe toho, sa potom podáva projekt. Komisia, ktorá anonymne zhodnotí parametre, anonymní hodnotitelia, ktorí to zhodnotia a potom

00:04:47 Rečník 2

uvidíte, že či ste to dostali alebo nie. Niektorí si podávajú tieto APVV projekty kľudne aj dva-trikrát za sebou, až kým sa im podarí, takže treba skúšať.

00:04:59 Rečník 1

Ďakujem veľmi pekne.

00:05:00 Rečník 1

No a s tým súvisí samozrejme, ako sme už spomínali, aj harmonogram a štruktúra projektu. Ako ste tvorili harmonogram a štruktúru? Mohli by ste opísať priebeh, keďže určite je to súčasťou podávania APVV projektov?

00:05:17 Rečník 2

Tak podľa mňa ako prvotné je dôležité vytvoriť si tú základnú myšlienku toho projektu, o čom to bude a tie ciele. Človek by mal byť schopný opísať ten projekt naozaj v 5 vetách. O čom to je?

00:05:38 Rečník 2

A keď máte dobré uchopenú tú základnú myšlienku toho projektu, tak potom sa dajú začať robiť tie ostatné veci.

00:05:46 Rečník 2

Harmonogram a všetko to ostatné vyplýva z tohto, čiže keď máte stanovené nejaké ciele, čo chcete vyskúmať, tak z toho sa odvodí metódy.

00:05:58 Rečník 2

A teda to, že akým spôsobom to budete robiť, akým spôsobom bude prebiehať ten výskum. Podľa toho sa vlastne stanoví ten harmonogram.

00:06:07 Rečník 2

Je to celé veľmi logické, by som povedala také cvičenie, urobiť projekt, ktorý je hlavne konzistentný a funguje. Ja sa teda priznám, že priamo pri tomto projekte som pri tom samotnom dizajnovaní až tak zainteresovaná nebola, lebo som bola na rodičovskej dovolenke vtedy.

00:06:24 Rečník 2

Čiže robila to

00:06:25 Rečník 2

Monika Vrzgulová, myslím, hlavne s kolegyňou Ľubkou Holandskou.

00:06:30 Rečník 1

Ďakujem. A veľmi pekne premostujeme, spomínali ste aj ciele. Aké sú hlavné ciele tohto projektu, či sa Vám postupne začína napĺňať ich, a teda aká je vízia do budúcnosti?

00:06:45 Rečník 2

No tak tento projekt má také 2 roviny, jedna rovina je tá, ktorá sa týka základného výskumu, čiže to je to čo som už spomenula,

00:06:55 Rečník 2

získať svedectvá o socializme a súčasný pohľad na socializmus. Vlastne pre nás je dôležité ako antropologičky, že keď skúmate spomienky, tak tá spomienka vlastne nie je nejakým zachyteným, ako keby zrkadlovým obrazom toho, čo sa naozaj stalo, ale je to súčasným pohľadom na vlastnú, ako keby životnú históriu, a to čo človek zažil.

00:07:22 Rečník 2

Čiže to bola tá prvá rovina, ten základný výskum. Druhá rovina bola tá aplikačná, čiže tu sa už dostávame do tých vôd občianskej vedy. Tá druhá rovina jednak spočívala v tom, že sme urobili ako taký podprojekt – urobili sme súťaž pre deti na základných a stredných školách, čiže boli to deti zhruba od 10 do 18 rokov,

00:07:49 Rečník 2

ktoré sme požiadali, aby si pozreli rodinné albumy, a aby oslovili svojich rodičov alebo starých rodičov, s tým, že im porozprávali nejaký príbeh, ktorý sa viaže k nejakej fotografii, ktorá ich zaujme.

00:08:06 Rečník 2

Tento príbeh potom mali spísať tieto deti a spolu s fotografiou nám ho poslať. Čiže my sme takto získali

00:08:13 Rečník 2

ako keby tú životopisnú naráciu, to životopisné rozprávanie viažuce sa k obdobiu socializmu, teda tú spomienku. A zároveň je tam vložený ako keby trošku aj pohľad tých detí, ktoré to ako keby prerozprávajú vlastnými slovami v tom texte a zároveň sú tam aj vizuálne dáta, čiže tie fotografie.

00:08:39 Rečník 2

No a tento materiál nám vlastne slúži na ďalší výskum, a je to teda naozaj taký aplikovaný projekt, kde tie deti sú priamo zainteresované. A výhodou je, že je úplne iné, keď rozprávate deťom o minulosti, ako keď samé sú nejakým spôsobom do toho zainteresované a podieľajú sa na tom procese, čiže je to naozaj taký participatívny prístup.

00:09:08 Rečník 2

Potom je tam ešte tretia rovina v tomto projekte, a to bolo vytvoriť pracovné listy - vzdelávacie kurikulum, kde by sme chceli tieto naše skúsenosti pretaviť priamo do vzdelávacieho procesu pre deti na školách. V tejto rovine

00:09:29 Rečník 2

spolupracujeme s nadáciou Milana Šimečku, s ktorými teda naša vedúca projektu Monika Vrzgulová pracovala aj v minulosti, a oni nám teda pomohli s touto aplikovanou časťou výskumu.

00:09:45 Rečník 1

Ešte by som sa rada spýtala, že či mal projekt nejaký praktický efekt a vidíte na tých ľuďoch a občanom, že ako vnímali ten socializmus? Ako sa to premieta do detí? Či už badať nejaké zmeny z pohľadu na minulosť?

00:10:05 Rečník 2

No tak pre mňa ako v prvom rade už samotná fotosúťaž vytvorila v tých konkrétnych rodinách, v ktorých sa deti zapojili, určitú príležitosť na odovzdávanie perspektív a hodnôt, čiže to je to čomu my hovoríme vlastne medzigeneračný transfer spomienok.

00:10:25 Rečník 2

To je veľmi zložitý termín, ale v zásade je to o tom, že sme im vytvorili príležitosť na to, aby sa rozprávali, aby tí starí rodičia alebo rodičia rozprávali o svojej minulosti.

00:10:37 Rečník 2

A ponúkli tým deťom svoj pohľad na toto obdobie.

00:10:41 Rečník 2

Hoci ako sa hovorí, skúsenosť je neprenosná, ale v tomto prípade si teda myslím, že je ťažko povedať do akej miery je ten socializmus stále živý v tej ako my hovoríme komunikačnej pamäti v rodinách.

00:10:57 Rečník 2

Komunikačná pamäť je to, do akej miery sa vlastne o tom naozaj v reálnom živote v súčasnosti rozpráva, a my sme teda vytvorili tú príležitosť, aby k takémuto niečomu došlo.

00:11:11 Rečník 2

Čiže tomu odovzdávaniu vlastných skúseností.

00:11:14 Rečník 2

To je jedna vec, druhá vec sú tie pracovné listy, tie sú už vytvorené a my plánujeme ďalší krok v rámci projektu nadácie Milana Šimečku – „Po stopách totality“ by sme veľmi radi tieto pracovné listy tak povediac otestovali a nechali deti, aby si ich prezreli, aby s nami teda nejakým spôsobom interagovali. Budeme teda vidieť, že

00:11:45 Rečník 2

ako to funguje.

00:11:48 Rečník 1

Ešte by ma zaujímalo, a určite aj našich študentov, komu, a ako napadlo vytvoriť tento projekt, alebo kde ste čerpali inšpiráciu na projekt a čím ste boli ovplyvnení? Čo bol hlavný podnet?

00:12:03 Rečník 2

No viaceré členky, hovorím členky, lebo naozaj teda v našom prípade sa to tak namixovalo, že sme vedkyne v tomto tíme. Viaceré členky nášho projektového tímu

00:12:17 Rečník 2

nejakým spôsobom spolupracovali s tretím sektorom - s občianskymi združeniami. Spomínaná nadácia Milana Šimečku. Ja som robila s transfúziou nejaké projekty, kolegyňa Ľubica Volanská je dlhodobá členka občianskeho združenia "Zrejme", to je zase starostlivosť a interakcia so seniormi a seniorkami.

00:12:46 Rečník 2

Čiže je nám to ako keby prirodzené, táto aplikovaná-angažovaná poloha, a sme rady, keď vidíme aj nejaký praktický

00:12:56 Rečník 2

výsledok alebo presah našich skúmaní. Čiže to bola asi taká prvá inšpirácia. Zároveň viaceré z nás sme sa podieľali už na tvorbe vzdelávacích kurikulum v rozličných projektoch. Čiže to bola jedna inšpirácia. Čo sa týka základného výskumu, tak to bola inšpirácia aj z tých okolitých krajín, že sme videli, že tie spomienkové rozprávania o socializme - oral history výskum je oveľa rozvinutejší

00:13:28 Rečník 2

ako u nás.

00:13:30 Rečník 2

Čiže bola to hanba.

00:13:33 Rečník 1

Ktoré krajiny boli takými štátmi, kde ste sa inšpirovali?

00:13:42 Rečník 2

To nie je ani priamo občianska veda. Je to skôr oral history, ale napríklad v Nemecku je

00:13:49 Rečník 2

inštitút, ktorý sa tým zaoberá, v Čechách je inštitút pre orálnu históriu, ktorý sa vlastne zaoberajú týmito spomienkovými rozprávami, ale aj u nás

00:13:59 Rečník 2

už sú niektoré projekty „Post Bellum“ a ďalšie, ktoré sa tomu venujú. Ale predsa len je to možno trochu iné, keď to robia občianske združenia,

00:14:09 Rečník 2

ako keď to robí vedecká inštitúcia. Tak možno to uchopenie je trochu iné, že tam u nás je väčší ten dôraz na základný výskum.

00:14:20 Rečník 1

Ďakujem. Možno na záver dáme takú odľahčujúcu otázku, je práca na vašom projekte zábavou? Organizujete s tými ľuďmi podujatia? Vytvárate si vzťahy s participantmi, alebo tak jednoducho povedané, či to nie je len práca na projekte. Napĺňa Vás aj ako človeka?

00:14:39 Rečník 2?

Tak ja si myslím, že veda na Slovensku sa bez toho, aby to človeka naplňalo nejak ľudsky asi ani robiť nedá, pretože nám často chýba iná motivácia,

00:14:50 Rečník 2

napríklad finančná (smiech), tak to musí človek robiť so srdcom, a myslím, že to potom v tom výsledku vidieť.

00:14:59 Rečník 2

Ale zároveň opäť etnológia a antropológia je v tomto špecifická, že to sú vedecké odbory, ktoré veľmi veľa dbajú a dávajú dôraz na terénny výskum, a ten terénny výskum naozaj vyzerá tak, že idete do nejakej komunity,

00:15:19 Rečník 2

spoznáte tých ľudí, snažíte sa porozumieť tomu, ako žijú, aké majú hodnoty, ako vnímajú veci, čiže tam prirodzene sa

00:15:28 Rečník 2

nadväzujú vzťahy s tými ľuďmi. Zároveň

00:15:33 Rečník 2

ten výskum je často opakovaný alebo dlhodobý. Čiže napríklad ja robím teraz 1 výskumný projekt, vizuálno- antropologický,

00:15:42 Rečník 2

ktorého výsledkom bude etnografický film, a tento projekt robím už 3. rok, že chodím do 1 rodiny a pracujem s nimi.

00:15:50 Rečník 2

Čiže samozrejme, že tam sa vytvoria ako normálne, ľudské vzťahy, ktoré žijú ako keby paralelne popri tom. Ale v tom spočíva pre mňa krása tej práce.

00:16:07 Rečník 1

Ďakujem vám veľmi pekne za rozhovor a veľmi pekné uzatvorenie tejto našej debaty. Ďakujem pani Mgr. Soni Lutherovej PhD.

00:16:16 Rečník 2

Ďakujem veľmi pekne za pozvanie.